

Η διαμεσολάβηση στην Ελλάδα

Μια εκτενής μελέτη για τις εναλλακτικές μεθόδους επίλυσης διαφορών και το πώς μπορούν να βελτιώσουν την ποιότητα της Δικαιοσύνης στη χώρα.

Μια έρευνα της διαΝΕΟσις

Μπορούν κάποιες διαφορές μεταξύ πολιτών, κράτους ή επιχειρήσεων να λυθούν πιο γρήγορα και πιο οικονομικά; Σε μια εποχή που η αποσυμφόρση των δικαστηρίων και η βελτίωση της ποιότητας της απονομής Δικαιοσύνης αποτελούν ζητούμενο, η νέα μελέτη της διαΝΕΟσις και του Οργανισμού Προώθησης Εναλλακτικών Μεθόδων Επίλυσης Διαφορών (ΟΠΕΜΕΔ) αναδεικνύει τους εναλλακτικούς τρόπους επίλυσης διαφορών και ειδικότερα, τη δημοφιλή εδώ και χρόνια στη διεθνή κοινότητα διαδικασία της διαμεσολάβησης. Παράλληλα, παρουσιάζει διεθνείς καλές πρακτικές που μπορούν να ανατρέψουν την περιορισμένη ακόμα εφαρμογή της διαμεσολάβησης στην Ελλάδα. Η έρευνα **υπογράφεται από πολυμελή ομάδα δικαστικών, ακαδημαϊκών και εκπροσώπων θεσμικών φορέων**, ενώ τον συντονισμό της ανέλαβαν οι **Νικόλας Κανελλόπουλος** και **Δέσποινα Λασκαρίδου** από τον ΟΠΕΜΕΔ, και η **Δρ. Φαίη Μακαντάση** από τη διαΝΕΟσις.

Η Δικαιοσύνη στην Ελλάδα

1.024 ημέρες

χρειάζονται για να εκδοθεί μια **τελεσίδικη απόφαση** (δηλ. απόφαση από το εφετείο). Στη Ρουμανία, ο αντίστοιχος χρόνος είναι **730** ημέρες.

Πηγή: World Bank, B-Ready 2024

746 ημέρες

είναι ο εκτιμώμενος χρόνος που απαιτείται για την επίλυση αμφισβητούμενων αστικών και εμπορικών υποθέσεων σε πρώτο βαθμό.

(Μ.Ο. ΕΕ: 282 ημέρες)

4 εκκρεμείς υποθέσεις στα ελληνικά δικαστήρια ανά **100** κατοίκους (Μ.Ο. ΕΕ: >2).

Πώς λειτουργεί η διαμεσολάβηση

Τα εμπλεκόμενα μέρη διαπραγματεύονται εξωδικαστικά για μια αποδεκτή λύση, με τη βοήθεια ενός ουδέτερου και αμερόληπτου τρίτου, του διαμεσολαβητή. Ο διαμεσολαβητής δεν κρίνει ούτε αποφασίζει για τη διαφορά, αλλά βοηθά τα μέρη να επικοινωνήσουν και να βρουν από κοινού μια αμοιβαία αποδεκτή λύση, εξασφαλίζοντας παράλληλα τη νόμιμη και ομαλή διεξαγωγή της διαδικασίας.

Παράδειγμα

Δύο ομόρρυθμοι εταίροι μιας εταιρείας εστίασης διαφωνούν για την κατανομή των κερδών και την περαιτέρω επέκταση της επιχείρησης. Αντί να προσφύγουν στα δικαστήρια, όπου η διαδικασία μπορεί να διαρκέσει χρόνια, επιλέγουν τη διαμεσολάβηση. Μέσω του διαμεσολαβητή, καταλήγουν σε μια νέα εταιρική συμφωνία, που τους επιτρέπει να συνεχίσουν τη συνεργασία τους.

Πλεονεκτήματα

- Η συμμετοχή ενός ουδέτερου τρίτου διευκολύνει τις διαπραγματεύσεις και την επικοινωνία.
- Σχετικά γρήγορη, ευέλικτη και αποτελεσματική διαδικασία με πλήρη εμπιστευτικότητα.
- Δίνει τη δυνατότητα διαμόρφωσης λύσεων που δεν είναι εφικτές μέσω δικαστικών ή διαιτητικών διαδικασιών, ιδιαίτερα όταν υπάρχει ανάγκη διατήρησης των σχέσεων μεταξύ των μερών.
- Δημιουργεί ελκυστικό κλίμα για την ανάληψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών.
- Αφαιρεί όγκο υποθέσεων από τα δικαστήρια και με αυτό τον τρόπο διευκολύνει την πιο γρήγορη απονομή Δικαιοσύνης.

Τι ισχύει στην Ελλάδα

2010 Η διαμεσολάβηση θεσπίστηκε με τον **Ν. 3898**, ενσωματώνοντας την ευρωπαϊκή Οδηγία 2008/52/ΕΚ. Παρουσίασε πολλές ελλείψεις, ενώ η πρόβλεψη ότι οι διαμεσολαβητές πρέπει να είναι δικηγόροι οδήγησε σε παρέμβαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Τροποποιήθηκε με τον **Ν. 4254/2014**, ο οποίος επιτρέπει και σε άλλους επαγγελματίες να γίνουν διαμεσολαβητές.

2018 Το θεσμικό πλαίσιο αναμορφώθηκε με τον **Ν. 4512**.

2019 Εισάγεται ο **Ν. 4640**, ο οποίος αποτελεί και το σημερινό καθεστώς. Καθιερώνει υποχρέωση διεξαγωγής Υποχρεωτικής Αρχικής Συνεδρίας Διαμεσολάβησης (ΥΑΣΔ) σε συγκεκριμένες αστικές και εμπορικές διαφορές.

Πώς γίνεται κάποιος διαμεσολαβητής

Το ισχύον θεσμικό πλαίσιο επιτρέπει σε οποιονδήποτε κάτοχο πτυχίου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης να γίνει διαμεσολαβητής, εφόσον εκπαιδευτεί επαρκώς από αναγνωρισμένο φορέα, επιτύχει στις εξετάσεις διαπίστευσης της Κεντρικής Επιτροπής Διαμεσολάβησης (ΚΕΔ) και εγγραφεί στο Γενικό Μητρώο Διαμεσολαβητών του υπουργείου Δικαιοσύνης.

Ποσοστά επίτευξης συμφωνίας υποθέσεων με διαμεσολάβηση

Περισσότερες από 60% των υποθέσεων που συνεχίζουν σε διαμεσολάβηση μετά την Υποχρεωτική Αρχική Συνεδρία Διαμεσολάβησης (ΥΑΣΔ), κατέληξαν σε συμφωνία το 2023.

Υποθέσεις με εκούσια διαμεσολάβηση που κατέληξαν σε συμφωνία (2023):

Εμπράγματος διαφορές

95,2%

Οικογενειακές διαφορές

88,4%

Λοιπές διαφορές

77,9%

Τραπεζικές διαφορές

72,5%

Εμπορικές διαφορές

71,3%

Κληρονομικές διαφορές

41,7%

Σύνολο

83,4%

Καλές πρακτικές από άλλες χώρες

Ηνωμένο Βασίλειο

Η διαμεσολάβηση προωθείται ως πρωταρχικό μέσο επίλυσης διαφορών. Οι δικαστές μπορούν να επιβάλουν τη συμμετοχή των μερών σε διαμεσολάβηση, ενώ όσοι αρνούνται αδικαιολόγητα μπορεί να επιβαρυνθούν με τα δικαστικά έξοδα. Στις οικογενειακές διαφορές, η συμμετοχή σε αρχική συνεδρία είναι υποχρεωτική από το 2014 (με εξαίρεση τις περιπτώσεις οικογενειακής βίας). Το 2015 συστάθηκε το Δικαστήριο Ηλεκτρονικής Λύσης (Online Solutions Court), μια πλατφόρμα που δίνει τη δυνατότητα ηλεκτρονικής επίλυσης της διαφοράς μέσω τηλεφωνικής επικοινωνίας.

Γαλλία

Η διαμεσολάβηση επεκτείνεται και στις διοικητικές διαφορές, δίνοντας τη δυνατότητα στο κράτος να αξιοποιεί τον θεσμό για την αποσυμφόρση των δικαστηρίων.

Βέλγιο

Από το 2014, όλα τα οικογενειακά δικαστήρια διαθέτουν υποδομές για διαμεσολάβηση, ενώ το 2018 δόθηκε η δυνατότητα συμμετοχής του Δημοσίου. Από το 2023, όλα τα δικαστήρια είναι υποχρεωμένα να διαθέτουν γραφεία διαμεσολάβησης, ενώ είναι υποχρεωτική η εκπαίδευση όλων των νέων δικαστών.

Φινλανδία

Εφαρμόζεται μια καινοτόμος πρωτοβουλία, όπου η διαμεσολάβηση συνομηλικών αποτελεί μέρος του εθνικού σχολικού προγράμματος. Με τη στήριξη των υπουργείων Παιδείας και Κοινωνικών Υποθέσεων, το πρόγραμμα έχει ενσωματωθεί σε περισσότερα από 900 σχολεία, με 10 χιλ. μαθητές και 50 χιλ. εκπαιδευτικούς να έχουν εκπαιδευτεί, συμβάλλοντας στη μείωση περιστατικών σχολικού εκφοβισμού.

Γερμανία

Η εκπαίδευση των διαμεσολαβητών απαιτεί πλέον 130 ώρες κατάρτισης, περιλαμβάνοντας χρήση ηλεκτρονικών μέσων και υποχρεωτική συμμετοχή σε πέντε διαμεσολαβήσεις.

Ιταλία

Είναι η πρώτη χώρα στην ΕΕ που εναρμονίστηκε με την κοινοτική Οδηγία 52/2008, με το ΝΔ 28 της 4ης Μαρτίου 2010, θεσπίζοντας την υποχρέωση συμμετοχής σε μια αρχική ενημερωτική συνεδρία με δυνατότητα συνέχισης της διαμεσολάβησης στην ίδια συνεδρία ή αποχώρησης μετά από αυτή χωρίς αιτιολόγηση και χωρίς κύρωση ή ποινή. Η υποχρέωση της αρχικής συνεδρίας υφίσταται σε πολλές διαφορές: συνεταιρισμών, ακινήτων, διανομής της αρχικής συσκευασίας, κληρονομικής διαδοχής, αστικών και εμπορικών μισθώσεων, δανείων, ιατρικής αμέλειας, ασφαλιστικών, τραπεζικών και χρηματοοικονομικών συμβάσεων. Η χώρα έχει τον υψηλότερο αριθμό διαμεσολαβήσεων ετησίως σε όλη την ΕΕ: 250 χιλιάδες.

Προτάσεις πολιτικής

Η μελέτη προτείνει μια σειρά από νομοθετικές πρωτοβουλίες για τη βελτίωση του ισχύοντος πλαισίου για τη διαμεσολάβηση στην Ελλάδα:

- **Επαναπροσδιορισμός του ρόλου της ΥΑΣΔ**
Να μην εκλαμβάνεται η ΥΑΣΔ ως μια τυπική και σύντομη ενημέρωση, αλλά ως ουσιαστική διερεύνηση της δυνατότητας εξωδικαστικής επίλυσης.
- **Διαμεσολάβηση σε κάθε στάδιο και βαθμό δικαιοδοσίας**
Προτείνεται η τροποποίηση της παρ. 2 του άρθρου 4 του Ν. 4640/2019, ώστε να διευκρινιστεί ρητά ότι η προσφυγή στη διαμεσολάβηση μπορεί να πραγματοποιηθεί σε κάθε στάδιο και βαθμό δικαιοδοσίας.
- **Αντιμέτωπιση των καθυστερήσεων στον διορισμό διαμεσολαβητών**
Οφείλονται κυρίως στην έλλειψη έγκαιρης συναίνεσης των μερών ή στην αργοπορία των διαμεσολαβητών στην απόδοση του διορισμού τους. Προτείνεται η καθιέρωση αυστηρότερων προθεσμιών και διαδικασιών.
- **Δράσεις ενημέρωσης του κοινού για τη διαδικασία και τα πλεονεκτήματα της διαμεσολάβησης**
- **Συμμετοχή νομικών προσώπων εξουσιοδοτημένων στην διαμεσολάβηση**
Οι εκπαιδευμένοι πρόσωπα να έχουν εξουσία διαπραγμάτευσης και να μη συμμετέχουν τυπικά. Κίνητρα ή κυρώσεις για τράπεζες και ασφαλιστικές εταιρείες θα μπορούσαν να ενισχύσουν τη διαμεσολάβηση, διασφαλίζοντας την ουσιαστική συμμετοχή τους.
- **Τροποποίηση εξαίρεσης από την ΥΑΣΔ των διαφορών στις οποίες διάδικο μέρος είναι το Δημόσιο, ΟΤΑ ή ΝΠΔΔ**
Προτείνεται η τροποποίηση του νόμου, ώστε να προβλέπεται ρητά ότι οι διαφορές από πράξεις ή παραλείψεις του Δημοσίου κατά την άσκηση της διαχειριστικής του εξουσίας (jure gestionis) δεν εξαιρούνται από την ΥΑΣΔ και τη διαμεσολάβηση.
- **Εξαίρεση της ΥΑΣΔ για διαφορές αγνώστου διαμονής**
Σε περιπτώσεις όπου το έτερο μέρος αγνώστου διαμονής, η ΥΑΣΔ καθίσταται δοσπανηρή και αναποτελεσματική, άρα δεν πρέπει να απαιτείται.
- **Στατιστικά δεδομένα διαμεσολάβησης**
Προτείνεται η αναμόρφωση της διαδικασίας υποβολής στατιστικών στοιχείων από τους διαμεσολαβητές, για τη διευκόλυνση της συλλογής αξιόπιστων δεδομένων.
- **Αναπροσαρμογή αμοιβής διαμεσολαβητή**
Η καθορισμένη αμοιβή για την ΥΑΣΔ είναι δυσανάλογα χαμηλή σε σχέση με τον χρόνο και την εργασία που απαιτείται.
- **Μετεκπαίδευση διαμεσολαβητών**
Η υποχρεωτική μετεκπαίδευση των διαπιστευμένων διαμεσολαβητών δεν έχει ενεργοποιηθεί. Προτείνεται η άμεση εφαρμογή της διάταξης και η αυστηροποίηση του ελέγχου της εκπαίδευσης.
- **Ενίσχυση της αξιολόγησης των διαμεσολαβητών**
Προτείνεται η εισαγωγή φόρμας αξιολόγησης των διαμεσολαβητών, όπου τα μέρη θα παρέχουν σκόλια σχετικά με την εμπειρία τους.
- **Αυστηροποίηση ελέγχου φορέων κατάρτισης**
Απαιτείται αυστηρότερος έλεγχος της λειτουργίας των Φορέων Κατάρτισης Διαμεσολαβητών, ώστε να διασφαλίζεται η ποιότητα της εκπαίδευσης.
- **Παραπομπή υποθέσεων από τους δικαστές σε διαμεσολάβηση**
Μπορεί να συμβάλει στην αποσυμφόρση των δικαστηρίων και στην ταχύτερη επίλυση σε καταναλωτικές διαφορές, διαφορές ακινήτων, ασφαλιστικές διαφορές, κληρονομικές υποθέσεις, ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας και εργατικές διαφορές.
- **Ποινική διάσταση παραβίασης συμφωνίας για επικοινωνία γονέα-τέκνου**
Προτείνεται να θεωρείται ποινικό αδίκημα η παραβίαση της συμφωνίας για επικοινωνία γονέα-τέκνου που περιλαμβάνεται σε πρακτικό διαμεσολάβησης.